

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»

МЕДВІДЬ ТЕТЯНА АНАТОЛІЇВНА

УДК 336.711(100):330.341.1(043.3)

**ФІНАНСОВІ ІННОВАЦІЇ В МІЖНАРОДНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ
ЗА УМОВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Спеціальність 08.00.02 – Світове господарство
і міжнародні економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі міжнародних фінансів ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник:

кандидат економічних наук, доцент
Мусієць Тетяна Вікторівна,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
доцент кафедри міжнародних фінансів

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Луцишин Зоряна Орестівна,
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
Сльозко Олена Олександрівна,
Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України,
провідний науковий співробітник відділу валютно-фінансових відносин.

Захист дисертації відбудеться «12» квітня 2010 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.02 у ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1, ауд. 203

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49 г, ауд. 601.

Автореферат розісланий «12» березня 2010 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
доктор економічних наук, професор

Л.Л.Антонюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Трансформаційні процеси у світовому господарстві прискорили розвиток всіх форм міжнародних економічних відносин, а особливо міжнародний рух капіталу; посилили взаємозв'язки між фінансовими центрами, що спричинило глобальну фінансову революцію, одним з імперативів якої став бурхливий розвиток фінансових інновацій. Протягом останніх 20 років було створено понад 100 видів нових фінансових інструментів і технологій у міжнародній діяльності банків. Основними інноваційними фінансовими інструментами є біржові та позабіржові деривативи, загальні обсяги яких перевищують майже у 11 разів обсяг світового ВВП, у 10 разів - капіталізацію фондових ринків, у 7 разів - обсяг емітованих боргових цінних паперів і в 6 разів - обсяг банківських активів.

Одним із проявів глобалізації є швидка лібералізація на світових фінансових ринках, яка проявляється через пом'якшення регулювання національних фінансових ринків, зниження вхідних бар'єрів та менш суворий пруденційний нагляд. За таких умов національні ринки отримують імпульс до подальшого розвитку одночасно з припливом іноземного капіталу, що у своїй сукупності сприяє інтенсифікації конкуренції на фінансових ринках, ключовими об'єктами яких є банківські установи. Це спонукає до розроблення та впровадження фінансових інновацій, які мають дуалістичний характер. З одного боку, фінансові інновації сприяють ефективності розподілу, перерозподілу та використанню наявних ресурсів, інтенсивному економічному зростанню, а з іншого - застосовуються для отримання швидких надприбутків за рахунок масштабних спекуляцій чи проведення нелегітимних фінансових операцій, що поглиблює ринкові диспропорції, підриваючи стабільність світової фінансової системи. Однією з ключових причин сучасної світової фінансової кризи стало використання кредитних деривативів переважно в спекулятивних цілях. До передумов виникнення світових фінансових криз також можна віднести: поглиблення розриву між реальним та спекулятивним капіталом; різке зростання грошової маси; широку експансію кредитних ресурсів; неочікувані зміни кон'юнктури ринків та валютних курсів. Це потребує глибокого дослідження природи фінансових інновацій у міжнародній діяльності банків, їх регулювання на наднаціональному та національному ринках, зокрема в Україні. На сьогодні обсяг позабіржових деривативів, що використовуються у міжнародній діяльності банків, в Україні становить близько 0,2% від загального обсягу міжнародного ринку деривативів, що свідчить про низький рівень їх впровадження та конкурентний потенціал вітчизняних банків у сфері управління фінансовими інноваціями.

Теоретичні основи генезису та еволюції фінансових інновацій, аналіз їх видів, що представлені на різних сегментах світового фінансового ринку, стратегії їх використання розкрито в працях таких зарубіжних та українських вчених як: Л.Антонюк, В.Бансал, О.Білорус, З.Васильченко, Л.Галіц, А.Гальчинський, Д.Джермані, У.Едвардс, Ж.Крепт'є, Ф.Лейн, Д.Лук'яненко, З.Луцишин, Дж.Маршал, Ф.Мишкін, Х.Мінські, О.Мозговий, С.Моїсєєва, Т.Мусієць, О.Сльозко, Є.Панченко, Д.Пліон, К.Рогофф, Л.Руденко-Сударєва, В.Сільбер, П.Туфано,

Л.Федякіна, Р.Шульц та інших. Найбільш значними дослідженнями проблеми регулювання та нагляду в банківській діяльності є роботи таких науковців: Б.Адамика, Г.Гегенхаймера, Я.Гінді, Ж.Матука, К.Нанні, О.Орлюка, В.Пасічника, М.Суржинського та інших.

Разом з тим, у науковій літературі на сьогодні недостатньо повно розкрито сутність, процеси створення і впровадження фінансових інновацій у міжнародну діяльність банків, їхня роль у виникненні та поширенні фінансових криз, вплив на конкурентні позиції банку та функціонування світового фінансового середовища. Вимагають подальшого теоретичного обґрунтування шляхи та механізми регулювання обігу фінансових інновацій на міжнародних і національних фінансових ринках.

Таким чином, комплексне дослідження процесів упровадження фінансових інновацій в міжнародну діяльність банків є важливим, як у теоретичному, так і практичному плані, що обумовило вибір теми дисертації, її мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в рамках міжкафедральної науково-дослідної теми «Ресурси і моделі глобального економічного розвитку» (номер державної реєстрації 0106V004357) факультету міжнародної економіки і менеджменту Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». Особисто автором проаналізовано процес становлення та розвитку фінансового інжинірингу як сучасної фінансової науки та запропоновано рекомендації щодо регулювання інноваційної компоненти в міжнародній банківській справі та вітчизняній банківській діяльності (підрозділ «Розвиток фінансових систем в умовах глобалізації» теми «Ресурси і моделі глобального економічного розвитку»).

Мета і завдання дисертаційного дослідження. Метою дисертаційного дослідження є наукове обґрунтування методологічної бази і напрямів розвитку фінансових інновацій, особливостей механізму їх обігу та регулювання в умовах фінансової глобалізації.

Виходячи з мети дослідження, в роботі поставлено такі конкретні завдання:

- виявити особливості міжнародних фінансових інновацій та фінансового інжинірингу;
- проаналізувати основні фактори, що зумовили появу та подальший розвиток фінансових інновацій та їхнє місце в системі фінансового інжинірингу;
- виявити вплив глобалізаційних процесів світового фінансового середовища на розвиток фінансових інновацій, зокрема, їх застосування в міжнародній діяльності банків;
- проаналізувати об'єктивні передумови та обґрунтувати основи створення нової системи регулювання та нагляду за впровадженням фінансових інновацій у міжнародну діяльність банків;
- довести роль фінансових інновацій у підвищенні міжнародної конкурентоспроможності банків за умов глобалізації;
- визначити методи управління ризиками за допомогою фінансових інновацій у міжнародній діяльності банків;

- виокремити особливості розробки та впровадження фінансових інновацій, створених провідними міжнародними фінансовими інституціями, в діяльності банків України, що дасть можливість оцінити їх конкурентний потенціал;
- проаналізувати та вивчити можливості Національного банку України щодо запобігання та протидії застосуванню фінансових інновацій для легалізації кримінальних доходів вітчизняними банками.

Об'єктом дослідження є процеси інноваційного розвитку міжнародної банківської діяльності в умовах глобалізації.

Предметом дослідження є умови, фактори та регулятивні засоби розробки та реалізації в банках міжнародних фінансових інновацій.

Методи дослідження. Методологічну та теоретичну основи дослідження сформуvalи роботи провідних вітчизняних й зарубіжних вчених і фахівців з фінансів, банківської справи та фінансового інжинірингу. В процесі вирішення поставлених завдань у роботі застосовано методи наукової абстракції, аналізу і синтезу (для обґрунтування взаємообумовленості глобалізаційних процесів на світовому фінансовому ринку та фінансових інновацій в міжнародній діяльності банків - підрозділ 1.2 та аналізу практики застосування фінансових інновацій для управління ризиками – підрозділ 2.3), системного узагальнення (для визначення природи та ідентифікації факторів появи фінансових інновацій та їх типізації – підрозділ 1.1; для виявлення функцій основних тенденцій використання та розробки власних фінансових інновацій українськими банками – підрозділ 3.1), порівняльного аналізу (для визначення особливостей сучасної парадигми регулювання та нагляду за діяльністю банків щодо фінансових інновацій – підрозділи 1.3 та 3.2).

Інформаційну базу дослідження сформовано на основі широкого кола вітчизняних і зарубіжних літературних джерел, аналітичної та статистичної інформації міжнародних фінансових організацій, включаючи Міжнародний валютний фонд, Світовий банк та Банк міжнародних розрахунків; державних органів влади; експертних оцінок; результатів наукових досліджень ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»; Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України; міжнародних консалтингових компаній, зокрема Дельуат енд Туш (Deloitte & Touche); інформаційні матеріали ряду міжнародних асоціацій, національних і зарубіжних дослідницьких і рейтингових агентств; аналітичні доповіді на електронних носіях.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає в комплексному дослідженні новітніх економічних концепцій розвитку фінансових інновацій, їх впливу на міжнародну конкурентоспроможність банків та принципи їх регулювання.

Нові наукові положення, отримані особисто автором, що виносяться на захист, полягають у наступному:

вперше:

- запропоновано класифікацію фінансових інновацій з урахуванням критерію новизни: радикальні фінансові інновації, що передбачають створення принципово новітніх, революційних інструментів чи технологій, які не існували на фінансових ринках; поліпшуючі - результат використання існуючих інструментів і

технологій в інноваційних процесах (створення нових типів взаємних фондів, поява нових видів опціонів); ситуаційні – продукт об'єднання існуючих фінансових інструментів і технологій для вирішення фінансової проблеми конкретного клієнта (зниження вартості фінансування фірми, використання особливостей бухгалтерського обліку); виявлено імперативи міжнародних фінансових інновацій - квазіризикованість, транснаціональність, надприбутковість, персоніфікованість, спекулятивно-маніпуляційний характер;

- виокремлено принципові відмінності у використанні фінансових інновацій у банківській сфері України від банків розвинутих країн: суттєве відставання (обсяг позабіржових деривативів у портфелях банків становить 0,2% від їх світового обсягу); низький рівень інноваційної компоненти; поширення інноваційних фінансових інструментів і технологій для ухилення від сплати податків, легалізації доходів отриманих злочинним шляхом. На основі комплексного аналізу існуючих регулятивних механізмів фінансових інновацій у міжнародній діяльності вітчизняних банків розроблено концептуальні основи їх регулювання, спрямовані на виявлення та блокування нелегітимних фінансових операцій, які становлять загрозу стабільності національної банківської системи;

удосконалено:

- концептуальні підходи забезпечення регулювання міжнародними фінансовими організаціями впровадження та використання фінансових інновацій в міжнародній діяльності банків, базуючись на теорії суспільного вибору, за якою органи нагляду повинні регулювати ринок таким чином, щоб обмежувати рентабельність банківської діяльності та на принципах: взаємовідповідальності банків і наднаціональних регуляторів; комплексної системи нагляду; захисту фінансових інновацій, котрі позитивно впливають на функціонування світового фінансового середовища;

- методичні засади оцінювання міжнародної конкурентоспроможності банків на основі іміджевих показників (міжнародна ділова та клієнтська активність; частка сплачених штрафів та пені від нарахованих, кредити в активах банку, залучені кошти у пасивах, прострочені кредити, негативні відгуки у міжнародних засобах масової інформації) та фінансових показників (рентабельність капіталу й активів, коефіцієнт достатності капіталу, ліквідність, відсотковий спред та маржа; частки адміністративних витрат, витрат на персонал від активів банку, загальних операційних витрат від активів банку) шляхом приведення їх до єдиної умовної одиниці виміру та розрахунку інтегрального індексу, що дозволило автору оцінити вплив введення фінансової інновації транснаціональними банками (впровадження послуг з миттєвого зарахування готівки клієнтів через банкомати) на їх імідж, результативність роботи та підвищення міжнародного конкурентного статусу;

- систематизацію факторів розвитку фінансових інновацій в міжнародній діяльності банків залежно від рівня їхнього прояву: на мегарівні – волатильність ринків, ризики, технологічні досягнення в сфері обробки інформації та телекомунікації; на макрорівні – накопичення національного багатства, податки, інформаційна асиметрія, етичні норми поведінки суб'єктів господарювання,

особливості віросповідання; на мікрорівні – агентські витрати, сегментація ринків, конкуренція, економічні інтереси суб'єктів;

дістало подальшого розвитку:

- визначення категорій: «*фінансова інновація*» як новий фінансовий продукт, котрий є унікальним для вирішення проблемної фінансової ситуації, спрямований на досягнення підвищення економічних показників і зменшення ризиків через більш ефективний перерозподіл фінансових ресурсів і наявність відповідної інформації; «*фінансовий інжиніринг*», сутність якого полягає у вивченні принципів, підходів та механізмів створення інноваційних фінансових продуктів для розподілу та перерозподілу грошових потоків у просторі і часі з метою використання існуючих ринкових диспропорцій, для підвищення прибутку при мінімізації ризиків;

- аналітична оцінка впливу на формування інтересів суб'єктів міжнародного фінансового інжинірингу двох груп факторів: економічних (податкові асиметрії, цінові диспропорції, інформаційна асиметрія міжнародних фінансових ринків, економічні інтереси суб'єктів міжнародних економічних відносин, інформаційно-комунікаційні зрушення) та позаекономічних (традиційні цінності учасників міжнародного фінансового ринку, бажання підтримати розвиток власної країни, участь у перерозподілі міжнародних сфер впливу, потреба у формуванні позитивного міжнародного іміджу, розширення міжнародних ділових контактів тощо); визначення функцій міжнародного фінансового інжинірингу: узагальнення теоретичних знань щодо ефективних міжнародних фінансових інновацій, інтеграція фундаментальних принципів розроблення інноваційних фінансових інструментів і технологій, застосування економетричних моделей в управлінні міжнародними фінансовими потоками в умовах глобальної економічної нестабільності.

- **Практичне значення одержаних результатів.** Отримані в результаті дисертаційного дослідження висновки та розроблені автором практичні рекомендації мають важливе значення, оскільки вони можуть слугувати основою для розроблення програм удосконалення впровадження фінансових інновацій у міжнародну діяльність банків України з метою підвищення їх конкурентоспроможності, хеджування ризику, моніторингу цін на базові активи і для вирішення фінансових проблем клієнтів. Вони можуть бути використані для посилення регулювання і нагляду з боку Національного банку України на ринку банківських послуг за впровадженням фінансових інновацій, зокрема, для подальшої імплементації нагляду на основі оцінки ризиків.

Практичне значення одержаних результатів підтверджується довідками Центру наукових досліджень Національного банку України (довідка від 06.05.2009 № 53-108/212), ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України» (довідка від 05.06.2009 №158-03/1967) та ВАТ «Державний ощадний банк України» (довідка від 11.06.2009 №21-07).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є завершеним, самостійно виконаним дослідженням. Отримані в ній наукові результати, висновки та рекомендації, які виносяться на захист, одержані автором самостійно.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дослідження були оприлюднені та отримали схвальну оцінку на науково-практичних конференціях, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції «На схід та південь від ЄС: проблеми формування спільного європейського економічного простору» (Київ, 5-7 жовтня 2006 року); IX Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України». (Суми, 9-10 листопада 2006 року); Міжнародній науковій конференції «Організація і управління фінансовими ресурсами регіону» (Івано-Франківськ, 12-14 жовтня 2006 року); X Міжнародній науково-практичній конференції «Новітні тенденції і стратегії розвитку міжнародної торгівлі: фінансово-економічний та правовий аспекти» (Київ, 30 травня 2007 року); VIII Міжнародній науково-практичній конференції молодих науковців «Транснаціоналізація міжнародної економіки та пошук шляхів інноваційної співпраці» (Київ, 15 квітня 2008 року); VI Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених «Стан та проблеми інноваційної розбудови України», (Дніпропетровськ, 5-8 березня 2008 року).

Наукові публікації. Основні наукові положення, висновки та результати дисертаційного дослідження опубліковано в 12 наукових працях загальним обсягом 6,78 друк. арк., з яких особисто автору належить 4,97 друк. арк., у тому числі: 1 колективній монографії, 4 статті у наукових фахових виданнях, 7 публікацій в інших виданнях.

Структура і зміст дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, додатків і списку використаних джерел. Обсяг дисертації становить 210 сторінок. Робота містить 23 таблиці на 20 сторінках, 17 рисунків - на 10 сторінках, 5 додатків - на 11 сторінках і список використаних джерел із 256 найменувань – на 24 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано методологічне підґрунтя та інформаційну базу дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних автором результатів, надано відомості щодо їх апробації та впровадження.

У **розділі 1 «Теоретичні основи впровадження фінансових інновацій в міжнародну діяльність банків»** узагальнено теоретичні аспекти появи та розвитку фінансових інновацій; досліджено взаємозв'язок глобалізаційних процесів і процесів поширення фінансових інновацій у міжнародній діяльності банків, а також розглянуто певні особливості регулювання інноваційної компоненти в міжнародній діяльності банків.

Зумовлені глобалізацією суттєві зміни відбулися за останні роки в сфері корпоративних, банківських та інвестиційних капіталів, що сприяло, зокрема, бурхливому розвитку фінансових інновацій. Проведений у дисертації глибокий теоретичний аналіз, а також узагальнення та структуризація основних концепцій, які розкривають сутність і природу фінансових інновацій, дозволили дисертанту стверджувати, що проаналізованим підходам притаманні неповнота характеристики сучасного змісту категорії та неврахування її властивостей та ознак. Автором зроблена спроба дати власне визначення категорії «фінансова інновація», яке зводиться до розуміння фінансової інновації як нового продукту, який є унікальним

для вирішення проблемної фінансової ситуації, спрямований на досягнення певних економічних показників і зменшення ризиків через більш ефективний перерозподіл фінансових ресурсів й відповідну інформацію.

Виникнення й широке застосування фінансових інновацій призвело до появи нової фінансової науки, яка отримала назву «фінансовий інжиніринг». У дисертації досліджено підходи відомих економістів до визначення категорії «фінансовий інжиніринг» і виявлено різні точки зору щодо цієї дефініції та її недостатню повноту і обґрунтованість, а саме як: застосування фінансових деривативів для управління ризиками розглядали фінансовий інжиніринг Р.Колб, Дж.Овердахл; створення нових похідних цінних паперів - С.Росс, Р.Вестерфільд, Б.Джордан; фінансову науку, вірогідне вчення про фундаментальні закони фінансових об'єктів – Е.Дерман; технологію розроблення нових фінансових моделей, інструментів та процедур – В.Бочаров; професію, що використовує інструменти, в якій деривативи лише один з них, - Дж.Маршал. Це дало змогу автору обґрунтувати власне визначення «фінансового інжинірингу» як фінансової науки, що вивчає принципи, підходи та механізми створення інноваційних фінансових продуктів для розподілу та перерозподілу грошових потоків у просторі і часі з метою використання існуючих ринкових диспропорцій для підвищення прибутку при мінімізації ризиків.

У дисертації систематизовано фактори, що сприяють появі та впровадженню фінансових інновацій та визначено основні рівні їхнього прояву: так, глобалізація та підвищена волатильність ринків, існування на міжнародних ринках можливості для арбітражу, глобальні ризики, технологічні досягнення в сфері обробки інформації та телекомунікації спостерігаються на мегарівні; накопичення національного багатства, особливості віросповідання, етичні норми поведінки суб'єктів господарювання, принципи регулювання - на макрорівні; необхідність мінімізації витрат, сегментація ринків, податки, агентські питання та інформаційна асиметрія, економічні інтереси суб'єктів, конкуренція - на мікрорівні.

Досліджено, що фінансова інновація може бути представлена у вигляді фінансового інструмента та фінансової технології. У роботі доведено, що фінансові інновації можна класифікувати в залежності від ступеня їхньої інноваційності: на такі фінансові інновації, які передбачають створення зовсім нового, революційного інструмента чи технології, які ще не існували (наприклад, свого часу були створені «смітникові» облігації, схема обігу яких була зовсім новою для світового фінансового ринку); використання існуючих інструментів і технологій в інноваційних процесах (наприклад, створення нових типів взаємних фондів, поява нових видів опціонів); фінансові інновації, що виникли в наслідок об'єднання існуючих фінансових інструментів і технологій для вирішення фінансової проблеми конкретного клієнта (наприклад, зниження вартості фінансування фірми, використання особливостей бухгалтерського обліку, інструменти, що впливають на заниження податкової вартості). Водночас, автор зауважує, що різницю між трьома видами фінансових інновацій дуже важко розрізнити.

У дисертації зазначено, що найбільш поширеним інноваційним фінансовим інструментом на сьогодні є деривативи. За результатами дослідження автором зроблено висновок, що серед фінансових інновацій у міжнародній діяльності банків вагому роль відіграють позабіржові деривативи.

Так, серед усіх видів позабіржових активів виділяються відсоткові свопи, обсяг яких у 2008 р. сягнув 68,5% від загального обсягу позабіржових контрактів. Що стосується біржових контрактів, то серед проаналізованих деривативів найбільша питома вага припадає на відсоткові опціони (59% у 2008 р.) Аналіз кредитних деривативів доводить, що темпи приросту їх обсягів протягом 2005 - 2007 рр. коливались у межах 60-181%, а їх частка у загальному обсязі деривативів зросла з 2,06% у 2004 р. до 7,91% у 2007 р. Проте обсяги кредитних деривативів різко скоротились у 2008 р. майже на 28%, їх частка у загальному обсязі деривативів зменшилась до 6,04% у 2008 р., що пов'язане із сучасною світовою фінансовою кризою (табл.1).

Таблиця 1

**Обсяги міжнародних деривативів за їх видами та основними базовими інструментами,
млрд дол. США**

Інструмент	Рік				
	2004	2005	2006	2007	2008
Усього деривативів, у т.ч.:	310 883	349 520	513 937	732 334	693 628
Позабіржові угоди всього, в т.ч.:	257 894	281 493	414 845	595 341	591 963
<i>Валютні угоди, в т.ч.:</i>	29 289	31 081	40 271	56 238	49 753
- форварди та ф'ючерси	14 951	15 801	19 882	29 144	24 562
- свопи	8 223	8 236	10 792	14 347	14 725
- опціони	6 115	7 054	9 597	12 748	10 466
<i>Відсоткові угоди в т.ч.:</i>	190 502	204 795	291 582	393 138	418 678
- форварди	12 789	13 937	18 668	26 599	39 262
- свопи	150 631	163 749	229 693	309 588	328 114
- опціони	27 082	27 072	43 221	56 951	51 301
<i>Угоди на акції, в т.ч.:</i>	4 385	4 551	7 488	8 469	6 494
- форварди та свопи	756	1 086	1 767	2 233	1 632
- опціони	3 629	3 464	5 720	6 236	4 862
Біржові угоди всього, в т.ч.:	46 593	57 816	70 442	79 099	59 797
<i>Валютні угоди, в т.ч.:</i>	165	174	240	292	228
- ф'ючерси	104	108	161	159	102
- опціони	61	66	79	133	126
<i>Відсоткові угоди, в т.ч.:</i>	42 769	52 297	62 593	71 052	54 432
- ф'ючерси	18 165	20 709	24 476	26 770	19 271
- опціони	24 604	31 588	38 117	44 282	35 161
<i>Угоди на індекси на акції, в т.ч.:</i>	3 659	5 346	7 609	7 757	5 138
- ф'ючерси	635	803	1 045	1 132	729
- опціони	3 024	4 543	6 564	6 625	4 409
Кредитні деривативи	6 396	10 211	28 650	57 894	41 868

Джерело: складено автором на підставі Bank for International Settlements, Quarterly Review, January 2005-March 2009

Дисертантом класифіковано фінансові інновації залежно від мети їх використання банками в міжнародній діяльності, які, з одного боку, сприяють ефективній диверсифікації наявних ресурсів, розширенню спектра банківських операцій, управлінню фінансовими ризиками, моніторингу цін базових активів, отриманню конкурентних переваг і зростанню прибутку, а з іншого, - використовуються для отримання спекулятивних надприбутків, заниження балансової вартості, ухилення від сплати податків або їх нелегітимного

відшкодування, зростання ризикованих кредитних операцій, легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, а також підвищують ризики і зумовлюють виникнення банківських криз, що розбалансовує світову фінансову систему в цілому (рис.1).

Рис. 1. Фінансові інновації та міжнародні банківські кризи

Розвиток фінансового глобалізму вимагає нових підходів до ідентифікації фінансових інновацій у міжнародній діяльності банків. Згідно з цими підходами фінансові інновації автор поділяє на міжнародні та національні. До числа міжнародних належать фінансові інновації, що характеризуються: притаманністю ризиків світового фінансового ринку; використанням у глобальних масштабах; сприянням отриманню спекулятивних надприбутків; загрозою руйнації світової фінансової системи; персоніфікованим використанням фінансових інновацій з метою маніпуляцій на фінансових ринках країн світу; відсутністю регулювання міжнародними фінансовими організаціями. Національні фінансові інновації характеризуються: меншими обсягами угод; регульованістю з боку національних органів; ризиками національного фінансового ринку; отриманням нижчих прибутків.

Досліджено процеси регулювання використання фінансових інновацій у міжнародній банківській справі на наднаціональному рівні. На підставі комплексного аналізу та узагальнення світового досвіду доведено, що існує необхідність створення ефективної системи регулювання за обігом інноваційних фінансових продуктів на наднаціональному рівні, яка має базуватись на таких основних принципах: створенні нового наднаціонального регулюючого органу; відповідальності банків за використання фінансових інновацій, які несуть загрозу збалансованості фінансової системи; комплексній системі захисту фінансових інновацій які не мають спекулятивного характеру та здійснюють позитивний вплив на розвиток міжнародних фінансових ринків.

У розділі 2 «Аналіз впливу фінансових інновацій на конкурентоспроможність міжнародної діяльності банків» проаналізовано основні аспекти розроблення фінансових інновацій та удосконалено, зокрема, теоретичні засади оцінювання ефективності фінансових інновацій банку, а також досліджено їхній взаємозв'язок з конкурентоспроможністю банку, розглянуто питання використання деривативів у міжнародній діяльності банків для управління ризиками на світовому фінансовому ринку.

Автором виявлено основні тенденції розвитку міжнародної банківської справи: дезінтермедіація, конвергенція, формування нової організаційної структури сучасних банків, концентрація банківського капіталу, використання фінансових інновацій, офшоризація, диверсифікація, розширення інвестиційної складової, зростання частки позабалансових операцій та збільшення фіктивного капіталу, комплексне обслуговування клієнтів і розвиток приватної банківської справи. Досліджено вплив сучасної світової фінансової кризи на міжнародну діяльність банків, який полягає у зниженні у США сукупного операційного доходу комерційних та ощадних банків у січні-вересні 2008 р. на 64%, падінні дохідності капіталу до 3,35% та зростанні обсягу непрацюючих активів до 181,5 млрд дол. США; у Європі сукупна дохідність 11 найбільших фінансових груп за вищезазначений період скоротилася вдвічі, прибутки зменшились на 24%, а витрати зросли на 3%. Водночас в Азії спостерігалось зростання ВВП до 9,1%, яке супроводжувалось посиленням позицій арабських банків, зумовлене експансією ісламських інноваційних фінансових інструментів (мушарака, шірка, баймуаджал, іджара).

На підставі комплексного аналізу автор робить висновок, що наприкінці XX і на початку XXI сторіччя відбувалось активне розроблення і впровадження фінансових інновацій у міжнародну діяльність банків. Виявлено, що ключовими фінансовими інноваціями є: похідні цінні папери (форвардні контракти, ф'ючерсні контракти, опціони, своп-контракти); інноваційні інструменти на ринку боргових цінних паперів (стрипи, облігації з нульовим купоном, облігації, які забезпечені пулом іпотек, «смітникові» облігації); гібридні цінні папери (валютні облігації, облігації, пов'язані з фондовими інструментами та індексами, облігації реальної прибутковості); інші новітні фінансові інструменти (найбільш поширеними є варанти і депозитарні розписки) та фінансові технології, такі як створення клієнтської серверної архітектури, створення систем управління відносинами з

клієнтами, віртуалізація банківської діяльності, сек'юритизація, реєстрація на полиці, економічне й законне анулювання.

У роботі проаналізовано стадії життєвого циклу фінансової інновації в банку: перша стадія - розроблення, яка включає дослідження ринку, вибір напряму та власне розроблення і тестування продукту; друга стадія - вихід на ринок, що передбачає «пілотний» проект з впровадження продукту і організацію його продажу; третя стадія - розвиток фінансової інновації, коли відбувається повномасштабне введення продукту на ринок і його дифузія, саме на цій стадії отримується максимальний прибуток від впровадження фінансової інновації; четверта стадія - стабілізація, на якій обсяги продажів припиняють зростати і відбувається перехід до п'ятої стадії – зменшення обсягів споживання фінансової інновації, що передбачає початок нового дослідження потреб суб'єктів ринку; на шостій стадії - зростання (піднесення) обсягів продажу продукту завдяки вивченню продуцентом умов попиту і новим підходам до його задоволення, проте, обсяг продажів вже не може зрости до обсягів третьої стадії і відбувається перехід до сьомої стадії - падіння обсягів споживання фінансової інновації. Дисертантом з'ясовано, що найбільший обсяг ресурсів для створення фінансових інновацій припадає на першу та другу стадію життєвого циклу.

У процесі роботи над дисертацією були вивчені й проаналізовані методичні підходи до оцінки міжнародної конкурентоспроможності банків і запропоновано удосконалити алгоритм її розрахунку. Конкурентоспроможність банку оцінюється за допомогою інтегрального індексу, що знаходиться як співвідношення іміджевих показників (міжнародна ділова активність, клієнтська активність; частка сплачених штрафів та пені від нарахованих, кредити в активах банку, залучені кошти в пасивах, прострочені кредити, негативні відгуки у міжнародних засобах масової інформації) до фінансових показників (рентабельність капіталу, активів; коефіцієнт достатності капіталу, ліквідність, процентний спред та маржа; частки адміністративних витрат, витрат на персонал від активів банку, загальних операційних витрат від активів банку), приведених до єдиної умовної одиниці виміру (1).

$$\begin{cases} Q_{\text{інтегральний}} = \frac{Q_{\text{сумарний}}(\text{Іміджеві})}{Q_{\text{сумарний}}(\text{Фінансові})}; \\ Q_{\text{сумарний}}(\text{Фінансові}) = 0; Q_{\text{інтегральний}} = 0. \end{cases} \quad (1)$$

де $Q_{\text{сумарний}}(\text{Іміджеві})$ — сумарний показник за якісними характеристиками (міжнародна ділова активність, обслуговування банком клієнтської активності; частка сплачених штрафів та пені від нарахованих, негативних відгуків у міжнародних засобах масової інформації, кредитів в активах банку, залучених коштів в пасивах, прострочених кредитів),

а $Q_{\text{сумарний}}(\text{Фінансові})$ — сумарний показник за економічними характеристиками (рентабельність капіталу, активів; коефіцієнт достатності капіталу, ліквідність, процентний спред та маржа; частка адміністративних витрат, витрат на персонал від активів банку, загальних операційних витрат від активів банку).

Введено оцінюючу шкалу результатів, яка реалізується з алгоритмом: якщо $Q_{\text{інтегральний}} < 1$, або дорівнює нулю — це свідчить про існуючі серйозні проблеми у банку, зокрема, вкрай неефективне використання ресурсів та низьку якість його міжнародної діяльності, якщо $Q_{\text{інтегральний}} > 1$, — ресурси використовуються ефективно, діяльність банку забезпечує створення доданої вартості.

Дисертант, використовуючи даний алгоритм довів ефективний вплив введення фінансових інновацій на міжнародну конкурентоспроможність банків, зокрема ефективність застосування банкоматів з функцією миттєвого зарахування на рахунок клієнта внесеної готівки (розраховано на прикладі показників діяльності банку «Сітібанк»), інтегральний індекс конкурентоспроможності якого після введення названої інновації зріс в 4 рази. Таким чином, у роботі доведено, що впровадження фінансових інновацій у міжнародну діяльність банків забезпечує конкурентні переваги: ефективне використання наявних ресурсів банку, підвищення якості банківських продуктів та отримання прибутку.

Автором було проаналізовано шляхи використання фінансових інновацій банків для управління їх ризиками в міжнародній діяльності, що на сьогодні є важливою компонентою розвитку банкінгу. За результатами дослідження автор дійшов низки висновків: з метою управління валютним ризиком банки застосовують широкий спектр фінансових інноваційних інструментів - форвардні та ф'ючерсні угоди, валютний своп тощо; для управління кредитним ризиком - свопи та опціони на кредитний дефолт тощо; ризику змін індексу на акції — опціони та ф'ючерси. Виявлено, що одним з основних чинників, які обумовили сучасну світову фінансову кризу є відсутність ефективного міжнародного ризик-менеджменту в банках.

У розділі 3 «Особливості впровадження фінансових інновацій в міжнародну діяльність українських банків» дисертантом досліджено особливості розроблення і впровадження фінансових інновацій банками України, а також проаналізовано ступінь їх регулювання та запропоновано шляхи удосконалення регулятивної національної бази.

Досліджено розроблення і впровадження фінансових інновацій у міжнародну діяльність вітчизняних банків, які за розміром активів Національним банком України у 2008 р. віднесені до першої групи. Виявлено, що розробка нових фінансових продуктів відбувається, але переважно у вигляді фінансових технологій які дозволяють використовувати недосконалість національного податкового законодавства з метою занижування або ухилення від сплати податків, використання конвертаційних механізмів всередині країни, концентрації коштів в офшорних зонах та легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом. За результатами комплексного аналізу встановлено низький рівень упровадження фінансових інновацій, які розроблені фінансовими інженерами транснаціональних банків. Досліджено, що в Україні існують такі види деривативів, як форвардні контракти, свопи та ф'ючерсні контракти, серед яких найбільше використовуються валютні свопи (72,6% від загального обсягу деривативів) та форварди на інші активи (крім валюти та банківських металів) та відсоткові свопи, що не призначені для хеджування (20,2% від загального обсягу деривативів на ринку України). Разом з тим на початку 2010 р.

оголошено про намір ввести ф'ючерси на індекс «Української біржі», що свідчить про потребу розширення спектра деривативів на вітчизняному фінансовому ринку.

Дисертантом доведено суттєвий розрив між використанням фінансових інновацій в банківській сфері України від банків розвинутих країн (світовий обсяг позабіржових деривативів дорівнює 591 963 млрд дол. США, а обсяг позабіржових деривативів у портфелях банків України – 44,25 млрд дол. США). Дисертант зазначає, що однією з основних причин низького рівня використання деривативів є відсутність законодавчої бази їхнього обігу на фінансовому ринку України. Так, ще у 2007 р. був розроблений проект Закону «Про похідні (деривативи)», який до сих пір залишається проектом. Доведено спекулятивний характер фінансових інновацій України на підставі аналітичних даних, які свідчать про різке скорочення похідних, призначених для хеджування (рис.2).

Рис. 2 Частки деривативів українських банків, призначених та не призначених для хеджування, 2003-2009 рр.

Джерело: складено автором на підставі даних Національного банку України

Проведені дослідження показали, що використання інноваційних фінансових інструментів і технологій спекулятивного характеру може негативно вплинути на фінансову стабільність України. Дисертант доводить необхідність зосередити в НБУ (за умови міжвідомчої співпраці з ДКЦПФР та Держфінпослуг) функції регулювання впровадження та використання фінансових інновацій в діяльності вітчизняних банків на таких принципах: гармонізації існуючих нормативних вимог щодо регулювання, зокрема, фінансових інновацій у банківській діяльності; посилення регулювання і нагляду на основі оцінки ризиків які несуть фінансові інновації; застосування санкцій у разі виявлення порушень; розроблення критеріїв фінансових інновацій, які можна віднести до нелегітимних. Автором запропоновано, створення в НБУ робочих груп фінансових інженерів, функції яких мають полягати по-перше, в запобіганні тиражуванню нелегітимних фінансових нововведень; по-друге, у захисті фінансових інновацій, які можуть позитивно вплинути на конкурентні позиції банку.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення завдання щодо обґрунтування економічної сутності міжнародних фінансових інновацій за умов глобальних трансформацій та форм їх впровадження у міжнародну діяльність банків. На основі всебічного аналізу методологічних засад розроблення, впровадження та регулювання фінансових інновацій, економічних методів оцінки їх ефективності, а також світового досвіду їх застосування в міжнародній діяльності банків автор сформулював ряд висновків теоретичного і практичного значення щодо їх особливостей, класифікації та регулювання.

1. У процесі формування сучасного світового фінансового середовища спостерігається бурхливий розвиток фінансових інновацій та їх активне застосування в міжнародній діяльності банків. Автором визначено, що фінансова інновація являє собою новий продукт, унікальність якого полягає у вирішенні фінансових проблем, які виникають у суб'єктів господарювання та спрямовані на отримання максимальних прибутків та мінімізацію ризиків через ефективну диверсифікацію фінансових ресурсів. Фінансові інновації сприяли появі нової науки - фінансового інжинірингу, яка займається вивченням механізмів створення інноваційних фінансових інструментів і технологій.

2. За умов фінансової глобалізації важливого значення набуває оцінка факторів появи фінансових інновацій залежно від інтересів суб'єктів міжнародних фінансових ринків: економічні - інформаційна асиметрія міжнародних ринків, цінові диспропорції, податкові асиметрії, інформаційно-комунікаційні зрушення; позаекономічні - традиційні цінності учасників міжнародного фінансового ринку, участь у перерозподілі міжнародних сфер впливу, потреба у формуванні позитивного міжнародного іміджу, розширення міжнародних ділових контактів тощо. Систематизовано фактори виникнення фінансових інновацій в залежності від рівня їхнього прояву на: мегарівні (ризики та волатильність ринків, технологічні досягнення в сфері обробки інформації та телекомунікації); макрорівні (податки, інформаційна асиметрія, накопичення національного багатства, етичні норми поведінки суб'єктів господарювання та особливості віросповідання), мікрорівні (сегментація ринків, конкуренція, агентські витрати, економічні інтереси суб'єктів).

3. Використовувані у міжнародній діяльності банків фінансові інновації сприяють ефективній диверсифікації наявних ресурсів, розширенню спектра банківських операцій, управлінню фінансовими ризиками, моніторингу цін базових активів, отриманню конкурентних переваг і зростанню прибутку. Фінансові інновації, що використовуються для отримання спекулятивних надприбутків, заниження балансової вартості, ухилення від сплати податків, зростання ризикованих кредитних операцій, легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, спричинили сучасну світову фінансову кризу, що обумовлює розробку створення ефективної системи регулювання інноваційних фінансових продуктів на наднаціональному рівні. Основою формування ефективної системи регулювання має стати створення нового наднаціонального регулюючого органу та відповідальність банків за використання фінансових інновацій, які несуть загрозу збалансованості світової фінансової системи.

4. Основними тенденціями сучасного розвитку міжнародної банківської справи є: конвергенція, офшоризація, концентрація банківського капіталу, дезінтермедіація, універсалізація, формування нової організаційної структури банків, зростання частки позабалансових операцій та збільшення фіктивного капіталу, комплексне обслуговування клієнтів та розвиток приватної банківської справи, диверсифікація, розширення інвестиційних операцій в діяльності банків. Активне розроблення і впровадження фінансових інновацій у міжнародній діяльності банків, серед яких ключовими є похідні цінні папери, гібридні цінні папери, інноваційні інструменти на ринку боргових цінних паперів та ін., є визначальними рисами міжнародної діяльності банків.

5. Оцінювати міжнародну конкурентоспроможність банків доцільно за допомогою інтегрального індексу, що розраховується на основі іміджевих показників (міжнародна ділова активність, клієнтська активність; частки сплачених штрафів та пені від нарахованих, кредити в активах банку, залучені кошти в пасивах, прострочені кредити, негативні відгуки у міжнародних засобах масової інформації) та фінансових показників (коефіцієнт достатності капіталу, ліквідність, відсотковий спред та маржа, рентабельність капіталу і активів, частки адміністративних витрат, витрат на персонал від активів банку, загальних операційних витрат від активів банку), приведених до єдиної умовної одиниці виміру. Застосування даної методики дозволило виявити ефективний вплив на міжнародну діяльність банків на прикладі впровадження банкоматів з функцією миттєвого зарахування на рахунок клієнта внесеної готівки банком «Сітібанк».

6. В умовах сучасної світової фінансової кризи спостерігається зниження ділової активності в міжнародній діяльності банків: темпи зростання світових банківських активів знизились з 28,09% у 2007 р. до 1,68% у 2008 р. Однією з причин є неефективний ризик-менеджмент із застосуванням фінансових інновацій. Запропоновано формування структури управління ризиками в банках на усіх рівнях: управління ризиками на рівні працівників, котрі працюють з клієнтами; створення функціонального підрозділу з управління ризиками; посилення ролі служб внутрішнього аудиту та нормативно-правової відповідності.

7. Слабкі конкурентні позиції вітчизняних банків на міжнародних фінансових ринках пов'язані з низькою часткою використання інноваційних фінансових інструментів та технологій в їхній діяльності; несформованим ринком похідних цінних паперів та застосуванням фінансових інновацій переважно з метою ухилення від сплати податків, легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, що становить загрозу національній банківській системі. Дії Національного банку України (НБУ) повинні бути спрямовані на: запобігання ризику використання послуг банків для легалізації «брудних» коштів; недопущення надмірного регулювання кредитно-фінансової сфери з метою активізації запровадження існуючих фінансових інновацій та стимулювання розроблення власних фінансових продуктів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Монографія

1. Моделювання оцінки ризиків використання банків з метою легалізації кримінальних доходів або фінансування тероризму / [С. О. Дмитров, О. В. Меренкова, Л. Г. Левченко, Т. А. Медвідь] ; під заг. редакцією О. М. Бережного. — Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. — 75 с. (3,14 д.а., з них особисто автору належить 1,87 д. а., щодо ризиків використання банків з метою легалізації кримінальних доходів або фінансування тероризму в системі банківських ризиків та визначення індикативних показників для оцінки ризиків використання банків з метою відмивання кримінальних доходів на основі статистичної звітності).

Статті у наукових фахових виданнях

1. Медвідь Т.А. У. Фінансовий інжиніринг - інноваційний напрямок фінансової теорії / Т.А. Медвідь // Збірник Стратегія розвитку України. — 2005. — №5. — С. 92-96 (0,5 друк. арк.)

2. Медвідь Т.А. Інноваційна основа розвитку банківського бізнесу / Т.А. Медвідь // Зовнішня торгівля: Право та економіка. — 2007. — №1 (30). — С. 127-133 (0,5 д.а)

3. Медвідь Т.А. Глобалізація як каталізатор розвитку фінансових інновацій банків / Т.А. Медвідь // Ринок цінних паперів України. — 2007. — №9-10. — С. 51-58 (0,7 д.а.)

4. Медвідь Т.А. Фінансові інновації банків: зворотній бік медалі / Т.А. Медвідь // Науково-практичний журнал Вісник Національного банку України. — 2009. — №5 (159). — С. 52-56 (0,65 д.а.)

В інших виданнях

1. Медвідь Т.А. Інноваційність глобального фінансового сектору / Т.А. Медвідь // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. — 2008. — № 3. — С. 3-6 (0,37 д.а.)

2. Медвідь Т.А. Інновації як ефективний інструмент конкурентної боротьби банків на теренах спільного європейського економічного простору / Т.А. Медвідь // Міжнародна науково-практична конференція [«На схід та південь від ЄС: проблеми формування спільного європейського економічного простору»], (КНЕУ, 5-7 жовтня 2006). — 2006. — С. 247-249 (0,1 д.а.)

3. Медвідь Т.А. Інноваційна складова сучасної банківської діяльності / Т.А. Медвідь // IX Всеукраїнська науково-практична конференція [«Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України»]. — Суми : Українська академія банківської справи Національного банку України. — 2006. — 9-10. — С. 160-161 (0,1 д.а.)

4. Медвідь Т.А. Перспективи розвитку кредитних похідних цінних паперів / Т.А. Медвідь // Міжнародна наукова конференція [«Організація і управління фінансовими ресурсами регіону»], (Івано-Франківськ, 12-14 жовтня 2006,) / Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника. — 2006. — С. 143-144 (0,1 д.а.)

5. Медвідь Т.А. Інновації як конкурентна перевага банків на глобальному фінансовому ринку / Т.А. Медвідь // X Міжнародна науково-практична конференція

[«Новітні тенденції і стратегії розвитку міжнародної торгівлі: фінансово-економічний та правовий аспекти»], (Київ, 30 травня 2007) — К. : УАЗТ, 2007. — С. 188-190 (0,15 д.а.)

6. Медвідь Т.А. Що змушує сучасний банківський бізнес рухатись інноваційним шляхом розвитку? / Т.А. Медвідь // VIII Міжнародній науково-практичній конференції молодих науковців [«Транснаціоналізація міжнародної економіки та пошук шляхів інноваційної співпраці»], Міністерство фінансів України, Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі (Київ, 15 квітня 2008 року). — 2008. — С. 105-108 (0,26 д.а.)

7. Медвідь Т.А. Суперечливість впливу лібералізації фінансових ринків на розвиток банківського сектору / Т.А. Медвідь // VI Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених [«Стан та проблеми інноваційної розбудови України»], (Дніпропетровськ, 5-8 березня 2008). — Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2008. — Том 1. - С. 38-39 (обсягом 0,21 д.а)

АНОТАЦІЯ

Медвідь Т.А. Фінансові інновації в міжнародній діяльності банків за умов глобалізації. — Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 — Світове господарство і міжнародні економічні відносини. — ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». - Київ, 2010.

У дисертації розроблено науково-методичні засади розвитку фінансових інновацій у міжнародній діяльності банків. Запропоновано принципи наднаціонального регулювання фінансових інновацій. Проаналізовано роль фінансових інновацій у формуванні міжнародної конкурентоспроможності банків. Розроблено методологічний підхід до оцінювання ефективності впровадження фінансових інновацій у банку на підставі інтегральної оцінки іміджевих та фінансових показників.

Досліджено розробку, впровадження та регулювання фінансових інновацій в банках України. Визначено теоретичні і методологічні підходи застосування фінансового інжинірингу у вітчизняних банках, зокрема в Національному банку України. Запропоновано впровадження інструментів фінансового інжинірингу в наглядовій діяльності національного регулятора ринку банківських послуг щодо визначення легітимності фінансових інновацій банків, зокрема ймовірності їх використання для легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, або з іншою протиправною метою.

Ключові слова: фінансова інновація, фінансовий інжиніринг, світова фінансова криза, банківське регулювання, глобалізація фінансових ринків, деривативи, міжнародна конкурентоспроможність, лібералізація, міжнародна банківська справа, ризики.

АННОТАЦИЯ

Медведь Т.А. Финансовые инновации в международной деятельности банков в условиях глобализации. — Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.02 – Мировое хозяйство и международные экономические отношения. – ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана». - Киев, 2010.

В результате анализа современных тенденций развития банковского дела автор делает вывод, что движущей силой создания финансовых инноваций выступают специфические потребности субъектов международного финансового рынка, которые, в свою очередь, являются следствием изменения микро- либо макроэкономической ситуации. В ходе исследования было установлено, что факторы появления финансовых инноваций можно сгруппировать в зависимости от уровня их воздействия на: факторы мегауровня (мировой порог знаний, глобальные риски и повышенная волатильность рынков, существование на рынке возможности для арбитража), макроуровня (накопление национального богатства, регулятивные факторы, религиозные, этические факторы, риски) и микроуровня (регулятивные факторы, налоги, агентские вопросы и информационная асимметрия, необходимость минимизировать издержки, сегментация рынков, конкуренция, риски, информационная асимметрия, субъективные интересы), которые являются взаимосвязанными.

Анализ ретроспективной информации относительно возникновения и развития финансовых инноваций в международной деятельности банков за последние несколько десятилетий дает основания считать, что количественное накопление финансовых инноваций на определенном этапе развития приобрело новое качество, обусловив возникновение финансового инжиниринга как современной финансовой науки, изучающей принципы, подходы и механизмы создания финансовых продуктов для распределения и перераспределения денежных потоков в пространстве и времени с целью использования рыночных диспропорций для повышения прибыли при минимизации рисков.

Автором доказано, что финансовая глобализация неразрывно связана с темпами разработки и внедрения финансовых инноваций, поскольку последние создают твердый фундамент для распространения глобальных процессов. При этом сама по себе финансовая глобализация несет следующие противоречия: с одной стороны, финансовые инновации являются двигателем глобализации, повышая взаимообусловленность финансовых рынков; с другой стороны – финансовые инновации, в частности в международной деятельности банков, могут использоваться для спекулятивных целей, способствуя возникновению финансовых кризисов.

Одним из проявлений глобализации является быстрая либерализация мировых финансовых рынков, которая базируется на смягчении регулирования национальных финансовых рынков, снижении барьеров и менее суровом пруденциальном надзоре. В таких условиях национальные рынки получают импульс к последующему развитию одновременно с притоком иностранного капитала, что в своей совокупности способствует интенсификации конкуренции на финансовом рынке, основными участниками которого, как известно, являются банки. В результате в портфелях банков сокращается доля традиционных финансовых операций и они вынуждены разрабатывать и внедрять финансовые инновации,

которые носят дуалистический характер. С одной стороны, финансовые инновации способствуют эффективному распределению, перераспределению и использованию ресурсов, а, с другой стороны - используются для получения быстрой сверхприбыли за счет масштабных спекуляций или проведения нелегитимных финансовых операций. Если в первом случае финансовые инновации банков способствуют интенсивному экономическому росту, то во втором – происходит повышение краткосрочной рентабельности отдельных участников рынка, что углубляет рыночные диспропорции, подрывая стабильность банковской системы.

Таким образом сделан вывод, что органам надзора необходимо обеспечить соответствующий уровень политической и рыночной независимости и адекватный уровень ресурсов, чтобы осуществлять надзор за гигантскими институциями и сохранить на соответствующем уровне инновации в банковском деле. По мнению автора, новейшая система регулирования банковской деятельности должна базироваться на трех основных постулатах: во-первых, на взаимной ответственности банков и регуляторов; во-вторых, на комплексной системе регулирования и надзора; в-третьих, на защите качественных финансовых инноваций.

В диссертации разработаны научно-методические основы развития инновационной составляющей банковского бизнеса как способа повышения его конкурентоспособности, которая требует адекватных механизмов и инструментов оценивания эффективности финансовых инноваций и их влияния на конкурентоспособность банка. Автором предложен показатель оценки эффективности финансовой инновации банков, который включает ориентировочный перечень показателей и их составляющих и алгоритм их анализа на основе горизонтального анализа и определения интегрального показателя эффективности.

Результаты проведенного исследования позволили сделать вывод о том, что отсутствие соответствующей дисциплины в процессе управления рисками стало одной из причин, обусловивших мировой финансовый кризис. Автором были рассмотрены существующие методы управления отдельными рисками банка при помощи финансовых инноваций и сделан вывод о том, что развитие риск-менеджмента в международной деятельности банков обеспечивается благодаря бурному развитию финансовых инноваций.

По результатам анализа данных относительно финансовых инноваций в деятельности украинских банков установлено отсутствие разработок эффективных финансовых инноваций в международной деятельности отечественных банков. При этом автор аргументированно указывает, что в украинских банках осуществляется разработка и внедрение финансовых инноваций, направленных в основном на уклонение от уплаты налогов, легализацию средств, полученных преступным путем, и другие противоправные действия.

Проведено исследование состояния дел в области регулирования инновационной компоненты в международном банковском деле, в частности, разработаны научно-методологические подходы по внедрению инструментов финансового инжиниринга в деятельность Национального банка Украины.

Ключевые слова: финансовые инновации, финансовый инжиниринг, современный финансовый кризис, банковское регулирование, глобализация

финансовых рынков, международная конкурентоспособность, деривативы, либерализация, международное банковское дело, риски.

SUMMARY

Medvid T.A. Financial innovations in international banksng in the context of globalization. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economic Sciences by specialty 08.00.02 – World Economy and International Economic Relations. – SHEE “Vadym Hetman Kyiv national economic university”. - Kyiv, 2010.

Such moments were developed in the work as methodological basis of banking innovative component evolution for enhancing its competitiveness and regulation of the above mentioned component. An object, entities and main functions of financial engineering as one of the modern financial science were studied. Also, it was developed the system of financial engineering. The role of financial innovations for bank’s integral competitive position was analyzed and it was offered to hold the assessment of bank’s financial innovation effect. The current regulation of innovative component in banking was studied and on its basis there were worked out scientific approaches for financial engineering instruments’ implementing by the National Bank of Ukraine.

Key words: financial innovations, financial engineering, financial globalization, banking regulation, derivatives, risk, international competitiveness, liberalization, international banking, modern financial crisis.